

Aseveljen monet kasvot – suomalais-saksalaiset suhteet sotavankiluovutusten valossa

Suomen Sotahistoriallisen
Seuran miniseminaari
14.11.2018
Ida Suolahti

Taustalla laajempi tutkimus

- Väitöskirjani *Yhteinen vihollinen, yhteinen etu. Sotavankien luovutukset ja vaihdot Suomen ja Saksan välillä jatkosodan aikana ilmestyi 2016*
  - Luettavissa e-thesis –palvelusta ilmaiseksi
- Kuvitettu ja hieman laajempi versio *Yhteiset sotavangit. Suomen ja Saksan vankiluovutukset jatkosodassa* (Gummerus 2017)

Sotavankiluovutukset

- Suomi luovutti n. 2 900 neuvostosotavankia saksalaisille viranomaisille vuosina 1941-1944 – 600 ”lainassa” , palautettiin sodan aikana
- Saksa luovutti n. 2800 sotavankia Suomeen
- Osin kysymys vaihdosta, mutta useimmiten ei vaadittu vastinetta luovutuksesta
- Luovutuksissa kyse monesta samanaikaisesta ja osin päällekkäisestä tapahtumasta

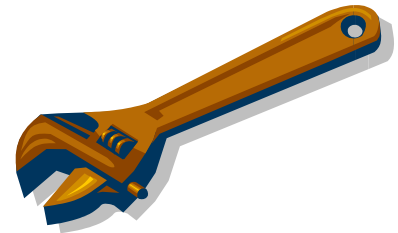
Vilho Helanen kesällä 1942:

”Sehän täällä Saksassa onkin niin hullua, että täällä on niin monia virastoja ja laitoksia hoitelemassa samansuuntaisia asioita.

Jos meillä Suomessa on organisatiosta puutetta, niin Saksassa on yliorganisointia mitä suurimmassa ja mitä kiusallisimmassa määrin.”

Sotavankien vaihto, osa I

- Lopputuloksena noin 200 etnisen saksalaisen sotavangin luovuttaminen saksalaisille joukoille Suomen Lapissa
- Suomi sai joitain kymmeniä karjalaisia vankeja vastineeksi
- Sopijaosapuolina Saksan Norjan/Lapin-armeija ja Suomen Kotijoukkojen esikunta
- Välittäjänä yhteysesikunta Roi

Sotavankien vaihto, osa II

- Lopputuloksena 600 baltialaisen sotavangin luovutus Suomeen

Kuvassa sotavanki Kristjan Palusalu, virolainen olympiamitalisti (ylempi kuva wikipedia, alempi SA-kuva)

Varsinaisesta vaihdosta sopi ylin johto

- Sotavankien vaihdosta ylipäällikön käsky marraskuussa 1942
- Yleisesikunnan päällikkö Erik Heinrichs allekirjoitti käskyt muista vaihdon eristä 1942-1944
- Vastaanottava taho Saksassa Saksan päämajan sotavankitoimisto

Vaihtojen välittäjät

- Suomen Päämaja –Yhteysesikunta Nord aloittivat neuvottelut syyskuussa 1941
- Päämaja ja Saksan pohjoisen armeijaryhmän selusta-alueiden C-piirin sotavankikomentaja jatkoivat neuvotteluja marraskuussa 1941
- Suomen päämajan yhteysosasto välitti tietoja lähinnä Saksan päämajaan
- Saksan asevoimien tiedustelupalvelu (Büro Cellarius) välitti tietoja pyytämättäkin

Vaihtojen toimeenpanijat

- Yleisesikunnan päällikkö päätti ohittaa virkatien joulukuussa 1941
- Kotijoukkojen esikunnan sotavankitoimiston toimistopäällikkö sopi luovutuksesta Saksan merivoimien kanssa joulukuussa 1941
- Samanaikaisesti Suomen merivoimien komentaja oli sopinut Saksan merivoimien kanssa 760 sotavangin siirrosta Suomeen
  - Ei osa sotavankien vaihtoa, mutta tapahtui samaan aikaan

Vankien vaihto, osa III

- Lopputuloksena 1400 suomensukuisen sotavangin siirto Suomeen ja 600 kaukasialaisen vangin luovutus saksalaisille
- Osa siirtyi Suomessa Heimopataljoona 3:n
- Saksalaiset saivat työvoimaa ja miehiä Vlasovin armeijaan

Heimoupseeri ruokapöydässä. SA-kuva.

Ylin johto päätti, ilmailuasiamies välitti

- SS:n johtaja Reichsführer Heinrich Himmler sopi kenraali Paavo Talvelan kanssa suomensukuisten sotavankien siirtämisestä Suomeen
- Ylipäällikkö Mannerheimin suostumus toukokuussa 1942
- Saksassa yhteistyötaho Saksan päämajan sotavankilaitos
- Lopulta välittäjänä toimi Suomen ilmailuasiamies Helmer Helenius

Sotavankien luovutukset, osa I

- Sotavankeja luovutettiin puolin ja toisin ilman vastinetta
  - Työvoimaksi ("lainaan")
  - Omasta anomuksestaan
  - Tiedustelusyistä
  - Valvontasyistä
  - Muille kuin saksalaisille (espanjalaiset "sotalapset")

Kuvassa 17-vuotias Eduardo Diaz Aunuksessa 1941 (SA-kuva)

Sotavankien luovutukset, osa II

- Lopputuloksena 520 ”poliittisesti epäluotettavan” sotavangin luovutus saksalaisille 1941-1942
  - 48 eli n. 9 % juutalaisia

Kuvassa Eino Siikki, yksi luovutetuista
(Jevgenija Shiskinan kotialbumi)

Valvontaosaston luovutukset

- Suomen päämajan valvontaosasto sopi Saksan siviiliturvallisuuspalvelun (*Sicherheitspolizei und Sicherheitsdienst*) kanssa
- Päämajan valvontaosasto luovutti vangit Saksan turvallisuuspoliisin erikoiskomennuskunnalle *Einsatzkommando Finnlandille*
- Tiukka salassapito – vain harva tiesi luovutuksista edes Suomen päämajassa

Yhteinen sota, omat vangit

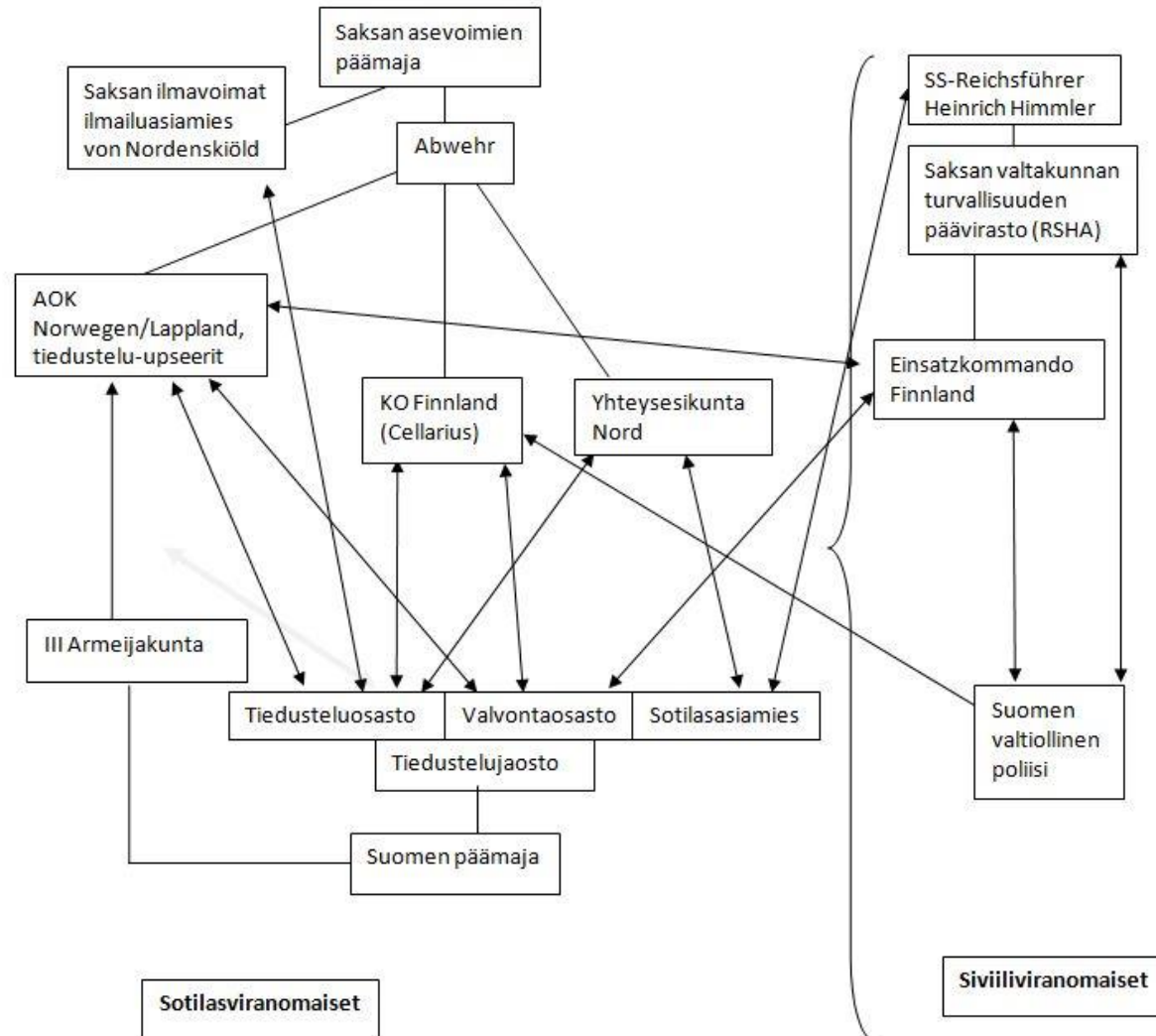
- Suomalaiset valvontaosaston miehet valitsivat, saksalaiset eivät pyytäneet nimeltä
  - Suomalaisilla oma määritelmä ideologisista vihollisista, mutta saksalaiset käskyt (Komissaarikäsky ja Einsatzbefehl Nr. 8) oli selvästi luettu
- Komennuskunnan muodostivat osin Suomen valtiollisen poliisin virkailijat
  - Valtiollisen poliisin miehet valikoivat ja kuulustelivat sotavankeja
  - Komennuskunta arvioi sotavangit omien kriteeriensä mukaan, valvontaosaston luovutusta edeltävä arvio ei riittänyt
- Saksalaiset (salainen kenttäpoliisi) hoitivat surmaamisen
- Takana yhteinen sota yhteistä vihollista vastaan, tavoitteena kommunismin tuhoaminen

Sotavankiluovutukset ja sodan kulku

- Vuonna 1942 ulkoasiainministeriön mukaan sotavangit saatu sotatoimien yhtenäisyyden vuoksi, joten vangit tavallaan yhteisiä
- Vuonna 1943 ajateltiin jo, että vankien luovuttaminen muutoin kuin vapaaehtoisuuden pohjalta kyseenalaista
  - ” ... jää vastuu kansainvälisoikeudellisessa mielessä kuitenkin sille valtiolle, joka on sotavangit ottanut.”
- Toisaalta viimeiset vankien luovutukset saksalaisille kesällä 1944

Sotavankiluovutusten koko kuva

Kiitos!

Kysyttävää tai kommentteja?

Ota yhteyttä:

ida.suolahti@gmail.com